

Roxane van Iperen – 't Hooge Nest - leeswijzer

INHOUD

- 1 over de auteur
leesverslag
- 2 vorm
- 3 in de media
- 3 Opzij
- 3 Volkskrant
- 5 Trouw
- 5 holocaustliteratuur
- 6 overzicht van alle vragen

over de auteur (van wikipedia)

Roxane van Iperen (Nijmegen, 1976) is een Nederlands jurist en auteur. Van Iperen woonde in haar jeugd onder andere in het Spaanse Malaga. Daar doorliep zij van 1990 tot 1992 de Engelse middelbare school. Op haar zestiende repatrieerde zij naar Sint-Michielsgestel, waar zij in 1995 haar opleiding aan het Gymnasium Beekvliet afrondde. Zij studeerde hierna rechten aan de Universiteit van Amsterdam en volgde een beroepsopleiding advocatuur.

Vanaf 2001 werkte zij als jurist bij NautaDutilh en in het bedrijfsleven. Sinds 2011 heeft zij een zakelijke adviespraktijk De Pleitschrijver. In 2014 begon zij haar journalistieke loopbaan, als columnist van glossy magazine Jackie. Later werkte zij als freelancer voor onder meer Vrij Nederland, Het Financieele Dagblad, Het Parool, De Morgen, De Correspondent en Follow the Money. Sinds 2015 is zij voorzitter van de Raad van Advies van het SIDN-fonds. In 2016 was zij gastcorrespondent Brazilië voor De Correspondent.

In 2016 verscheen ook haar debuutroman *Schuim der aarde*, winnaar van de Hebban-award Beste debuutroman.

In 2018 volgde 't Hooge Nest over de geschiedenis van haar huis in Naarden, waar de Joodse zusjes Janny (1916-2003) en Lien Brilleslijper (1912-1988) tijdens de Tweede Wereldoorlog een verzetscentrum en toevluchtsoord voor onderduikers runden. 't Hooge Nest stond een jaar onafgebroken in de CPNB Bestseller 60. Er kwam een Engelse vertaling (*The Sisters of Auschwitz*) en de rechten zijn verkocht aan Spanje, Italië en Duitsland. De productiemaatschappij van Halina Reijn en Carice van Houten gaat het boek verfilmen.

leesverslag

Op [scholieren.com](https://www.scholieren.com) staat een goed verslag, ook voor als het verhaal inmiddels wat is weggezaakt. <https://www.scholieren.com/verslag/zekerwetengoed/t-hooge-nest-roxane-van-iperen>

In 1988 kwam 'De laatste zeven maanden' van Willy Lindwer over Anne Frank uit. Hierin komt Janny Brilleslijper aan het woord: <https://www.youtube.com/watch?v=5YEbjXFYgLc> (Dit fragment komt ook in *dwdd*.)

Naar aanleiding van het verschijnen van 't Hooge Nest' kwam Roxane van Iperen samen met Janny's zoon Robert en Liens dochter Kathinka bij 'De Wereld draait door': <https://dewerelddraaitdoor.bnnvara.nl/media/579971>

Mijn eigen bespreking staat hier: [moedig leven als een dagelijkse keuze](#).

De rede van professor Cleveringa staat hier: https://www.dbnl.org/tekst/clev00326no01_01/clev00326no01_01_0002.php

26 Novemberrede

Rede uitgesproken op 26 november 1940 als Decaan van de Juridische Faculteit naar aanleiding van het ontslag van Prof. mr. E.M. Meijers als hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Leiden.

vorm

<https://www.trouw.nl/cultuur-media/roxane-van-iperen-schreef-over-de-vroegere-bewoners-van-haar-huis-onder-wie-twee-joodse-verzetsvrouwen~b6ec9a60/>

U bent er goed in geslaagd om lezers te laten voelen hoe de Brilleslijpers steeds dieper in hun overlevingsstrijd gezogen worden. Daarvoor heeft u ook grote delen van het boek beeldend geschreven. Durfde u dat zomaar aan? Immers, het gaat hier om een waargebeurd verhaal.

Boeken over de oorlog zijn er natuurlijk in duizendtallen. Daarover met gevoel schrijven kan goed gaan, maar het kan ook een tranentrekker worden en kitsch opleveren. Alles gaat om het vinden van de juiste balans, en ik kan je zeggen: ik lag er nachten wakker van. 'Doe ik wel recht aan mijn onderwerp?', die vraag heeft mij bovenal beziggehouden.

Het is misschien niet zo gek dat mijn eerste gedachte daarom was om dit boek zo feitelijk en journalistiek mogelijk te schrijven. Zo begint het in het eerste deel ook. Maar toch was ik daar niet tevreden over. Cijfers, oorlogsfeiten, hoeveelheden, jaartallen: het zegt veel mensen inmiddels niets meer, het laat ze koud als je het getal '6 miljoen Joden' noemt. En het was juist de bedoeling dat de lezer zou denken 'ik wil eigenlijk niet doorlezen, maar ik moet wel'.

Bij het tweede en derde deel besloot ik de lezer steeds verder mee te nemen in het hoofd van de zussen. Hoe ze leefden in 't Hooge Nest, de razzia's, de angst voor ontdekking. Ik kon daarvoor putten uit een schat aan informatie die de Brilleslijpers daarover hebben achtergelaten.

Vooraf het derde deel, dat in Westerbork, Auschwitz en Bergen-Belsen speelt, was loodzwaar. Hoe het was in de treinen, bij de selecties door Mengele, hoe het voelde om altijd jeuk te hebben van de luizen of in de ziekenbarak te liggen: het moest in een vloeiende beweging geschreven worden en mijn stijl mocht dat verhaal op geen enkele manier in de weg staan. Ik heb dat deel geschreven in zes weken van zeven dagen van 6 uur 's ochtends tot 11 uur 's avonds. Daarna was ik de weg kwijt. Je kunt niet te lang met de gruwelen van de kampen bezig zijn zonder gek te worden.

Dat uiteindelijk die kinderen blij waren met het boek, het als een standbeeld voor hun moeders beschouwen, dat was voor mij het allerbelangrijkste.

vraag 1: is Van Iperen geslaagd in haar poging ervoor te zorgen dat de lezer "moet doorlezen"?

Er is sprake van een alwetende verteller die ook over de geschiedenis in het algemeen vertelt en voortuipwijzingen doet. Deze alwetende verteller kijkt vooral mee met Janny.

p115

tot op hoge leeftijd kan hij de trappen op Amsterdam CS niet afdalen

p204 Later zal het haar spijten dat ze toen niet alles hebben opgedronken

Ik vroeg me tijdens het lezen af hoe Van Iperen aan al die details komt.

Dat wordt aan het eind duidelijk gemaakt, had ze misschien beter tijdens het vertellen kunnen doen? Of zou dat dan té veel spanning wegnemen?

vraag 2: nemen deze voortuipwijzingen iets van de spanning weg?

p184 Iedereen probeert in zichzelf een pauzestand te vinden die het mogelijk maakt te overleven in deze onzekerheid.

vraag 3: is dit iets wat nu ook voor ons geldt, in tijden van corona?

in de media

Opzij Literatuurprijs

In 2019 won zij de Opzij Literatuurprijs voor 't Hooge Nest. Uit het juryrapport:

Dit non-fictie verhaal dat leest als een meeslepende roman, legt een gruwelijke familiegeschiedenis bloot. Vanwege de centrale rol van de twee zussen Brilleslijper, krijgt dit boek een krachtige feministische lading: het actieve verzet van vrouwen in WO II is sterk onderbelicht gebleven in de naoorlogse vertellingen.

vraag 4: is dat zo? ik denk meteen aan Hannie Schaft en het beeld van een koerierster in Leeuwarden

Wat ook geldt voor het actieve joodse verzet.

vraag 5: voor mij geldt wel dat ik daar minder van wist, voor jullie ook?

't Hooge Nest is een relevant boek omdat het de lezer laat voelen hoe het is om te leven in tijden van forse sociale ongelijkheid; eerst de economische en maatschappelijke ongelijkheid in de periode voor de Tweede Wereldoorlog, en vervolgens de rassenongelijkheid tijdens de bezetting. Het is belangrijk dat wij daaraan worden herinnerd nu de sociale ongelijkheid onrustbarend toeneemt en ongelijkheid op basis van afkomst en herkomst nog steeds doorslaggevend kan zijn voor iemands kansen.

vraag 6: is dit iets waar je tijdens het lezen aan hebt gedacht, aan het belang van dit verhaal voor onze tijd?

't Hooge Nest is een leeservaring die iets toevoegt aan wat je al dacht te weten.

vraag 7: geldt dit voor jou, en wat heeft het boek dan toegevoegd?

uit een interview in De Volkskrant

<https://www.volkskrant.nl/mensen/ik-heb-me-nooit-gerealiseerd-dat-veel-mensen-wel-fluitend-door-het-leven-gaan~b25188c3/>

Is het niet beladen geworden om hier te wonen, nu je weet wat er zich heeft afgespeeld?

Voor mij niet, die zware lading past wel bij mij. Bovendien word ik er, nu ik die geschiedenis ken, steeds weer aan herinnerd hoe moedig de mensen zijn geweest die hier woonden. Dat stimuleert om niet achterover te leunen in zo'n huis. Na de lezingen die ik over het boek geef, zijn er altijd mensen die zich hardop afvragen wat zij zouden hebben gedaan in zo'n situatie. Vaak zeggen ze dan: Ja, maar ja, ik heb kinderen!

Janny en Lien, de zussen Brilleslijper, hadden óók kinderen.

De eerste aanwijzingen voor de nog ongeschreven geschiedenis van de Joodse verzetszussen Brilleslijper en hun steeds wisselende groep onderduikers vond Van Iperen in het Shoah-archief van filmregisseur Steven Spielberg, opgezet in 1994, na zijn film Schindler's List. Het heet nu USC Shoah Foundation – The Institute for Visual History and Education.

<https://sfi.usc.edu/>

Op haar werkkamer ligt de originele foto: Joodse kinderen, spelend op het gras voor het theehuisje dat nu nog in de tuin staat.

Onder historici die zich in de Jodenvervolgung verdiepen, waren de zussen Brilleslijper al bekend: zij waren de vrouwen die met Anne Frank en haar zus Margot in concentratiekamp Bergen-Belsen zaten, en hen daar uiteindelijk zelfs begroeven.

De meerderheid van de verhalen uit de oorlog zullen we nooit kennen, omdat het grootste deel van de Joodse gemeenschap niet is teruggekeerd. Maar dat vergroot de waarde van de verhalen die er wél zijn. De samenleving waarin wij zijn opgegroeid borduurt voort op de oorlog en de naweeën daarvan. Na de oorlog kwam de wederopbouw, er werd keihard geknakt om er bovenop te komen en een van de mechanismen daarin was je mond te houden over wat er is gebeurd. Dat leek destijds logisch, maar het heeft er wel voor gezorgd dat veel mensen compleet ontwricht zijn geraakt.

Je beschrijft tot in detail de gruwelijkheden die Janny en Lien gedwongen ondergingen in Westerbork, Auschwitz en Bergen-Belsen. Overweeg je weleens een boek te schrijven over hoe het ze is vergaan nadat ze waren teruggekeerd?

Veel mensen vragen dat, maar ik denk niet dat ik degene ben die dat boek gaat maken.

vraag 8: zou jij een vervolg op dit boek willen lezen? en waarom?

Je vraagt je na lezing van jouw boek weer af hoe mensen kunnen leven met een geschiedenis van zoveel vernederingen en leed.

Nou, niet dus. De meesten komen daar nooit meer overheen. Ik hoor het vaak van lezers, wiens ouders de kampen weliswaar overleefden, maar daarna nooit meer op gevoelsniveau aanspreekbaar zijn geworden. En daar groeien die kinderen dan dus ook weer mee op. Waar ik zelf woedend van word, is de kille ontvangst die de teruggekeerden in Nederland kregen. De manier waarop de samenleving zich na de oorlog opnieuw heeft afgewend van de fractie van de Joden die wél overleefden. Onder het motto: 'Weten jullie hoe ellendig wij het hier in de Hongerwinter hadden?' Het totale gebrek aan loutering, de onwil om naar ons eigen aandeel te kijken. Dat vind ik choquerend.

vraag 9: in Man's Search for Meaning ("de zin van het bestaan") van Viktor Frankl valt te lezen dat sommigen er wél overheen komen. Hoe kan dat?

<https://www.bol.com/nl/p/de-zin-van-het-bestaan/666771565/>

Jij begon pas rond je 40ste met schrijven. Waarom eigenlijk?

Omdat ik eerst lang bezig ben geweest bestaansrecht voor mezelf te creëren. Ik denk dat ik daarom in eerste instantie de gebaande paden heb bewandeld. Een studie, daarna een vaste baan met zekerheid.

Waarom moest je naar dat bestaansrecht op zoek?

Ik heb altijd gedacht dat ik niet zoveel kon en niet zoveel voorstelde.

Zowel in Schuim der aarde als 't Hooge Nest beschrijf je verschrikkelijke gebeurtenissen op een bijna afstandelijke, feitelijke manier. Jildou van der Bijl, hoofdredacteur van Net5 en jouw bijna-buurvrouw, zegt: 'Ik heb me afgevraagd wat je zelf moet hebben meegemaakt als je op die manier over zulke gruwelijke gebeurtenissen kunt schrijven.'

Alles wat ik heb meegemaakt verbleekt bij een echte oorlog, maar ik weet wel wat het is om een in een micro-oorlog te leven. Om je permanent onveilig te voelen. Daar word je fysiek een ander mens van. Je bent altijd alert, je altijd bewust van gevaar. Dat kun je niet alleen op je achtergrond gooien, er komt ook karakter bij. Maar toch: ik realiseer me voortdurend wat er allemaal zou kunnen misgaan.

vraag 10: ik denk dat dit verhaal haar juist daarom heeft uitgezocht. Geloven jullie daarin? Dat een verhaal een schrijver uitzoekt?

In het nawoord van 't Hooge Nest schrijf je: Je gedurende langere tijd onderdompelen in de details van de Holocaust verandert een mens wezenlijk.

Ik wist zelf al wel hoe donker de mens kan zijn, ik dacht ook dat ik de kelder redelijk kende. Maar als je tot in detail nagaat wat er in de concentratiekampen gebeurde, weet je dat er geen enkele grens is aan het kwaad dat mensen bereid zijn anderen aan te doen.

Begin 1943 waren Janny en Lien jonge twintigers uit Amsterdam; anderhalf jaar later moesten ze zien te overleven in de Poolse kou, zonder onderbroek, onder de luizen, tussen de lijken en ontdaan van alle menselijke waardigheid.

Dat heeft me nederiger dan ooit gemaakt. Het enige dat ertoe doet is mijn gezin en mijn werk. Ik verzin ook geen excuses meer voor al die dingen waarvan ik vond dat ik eraan moest meedoen, om de schijn van normaliteit op te wekken. Ik houd niet van borrels of socializen en om geestelijk gezond te blijven, heb ik veel rust nodig. Daarvoor schaam ik me niet meer.

interview in Trouw

<https://www.trouw.nl/cultuur-media/roxane-van-iperen-schreef-over-de-vroegere-bewoners-van-haar-huis-onder-wie-twee-joodse-verzetsvrouwen~b6ec9a60/>

Hoe is het toch van een boek gekomen?

Op een dag liet ik aan mijn uitgever Oscar van Gelderen vallen hoe bijzonder de historie van mijn huis was. Oscar was ook de uitgever van historica Evelien Gans (onderzoekster naar hedendaags antisemitisme die vorig jaar is overleden, red.). Een vrouw die ik altijd erg heb bewonderd. Oscar heeft een scherp oog voor belangrijke verhalen over de Jodenvervolging. Toen hij hoorde dat ik privé al zo lang bezig was met het onderzoek naar de onderduikers op 't Hooge Nest, en zag hoezeer ik al met het verhaal van Janny en Lien Brilleslijper leefde, zei hij: 'Laat die roman maar even liggen. Dit boek moet je gaan schrijven. Dit is een verhaal dat je echt wilt vertellen'.

holocaustliteratuur

Ongeveer tegelijk met 't Hooge Nest verscheen Mijn naam is Selma - Memoires van een joodse vrouw (1922) van Selma van de Perre, die tijdens de Tweede Wereldoorlog in het verzet belandde, werd gearresteerd en een verblijf in het concentratiekamp Ravensbrück overleefde.

vraag 11: heeft iemand dat ook gelezen? waarom wel/niet?

Als je in de bibliotheekcatalogus zoekt, vind je 1624 boeken over de Holocaust, waarvan ± 900 fictie. Sommige boeken misbruiken in mijn ogen de Holocaust om er een "zelig verhaal" over te schrijven.

vraag 12: hoe ver mag je gaan bij het schrijven van fictie over een dergelijk onderwerp? wat zijn goede voorbeelden, wat slechte?

boeken (deels) over WOII die ik de afgelopen tijd heb gelezen:

Our Castle by the Sea, <https://www.goodreads.com/book/show/41473945-our-castle-by-the-sea> jeugdroman, typerend voor de meer "grijze" kijk op WOII van tegenwoordig.

The Hare with the Amber Eyes, <http://heldenreis.nl/2019/12/edmund-de-waal-the-hare-with-the-amber-eyes> een prachtige familiegeschiedenis aan de hand van netsuke, kleine Japanse beeldjes.

The World that We Knew <http://heldenreis.nl/2019/11/alice-hoffman-the-world-that-we-knew> echt vreselijk.

Wil, ons allen welbekend <http://heldenreis.nl/2019/03/leeservaringsverhaal-7>

Het huis aan het meer, waar ik persoonlijk nix aan vond, maar anderen vonden het juist prachtig <https://www.goodreads.com/book/show/24737108-the-house-by-the-lake>

Annelies, een schandalig moest-verboden-worden boek over Anne Frank <http://heldenreis.nl/2019/02/david-gillham-annelies> (net als dat verschrikkelijke Haar Naam was Sarah <http://heldenreis.nl/2010/04/haar-naam-was-sarah-door-tatiana-de-rosnay>)

The Scarlet Nightingale, een bizar luchtig en zoetig-romantisch boek over een vreselijk dappere verzetsstrijdster! <https://www.goodreads.com/review/show/2664597625>

Warlight / Blindganger <http://heldenreis.nl/2018/11/michael-ondaatje-warlight> vond ik prachtig, zo gelaagd, en zo'n bijzonder verhaal.

De dagboeken van Hanny Michaelis. <http://heldenreis.nl/2018/09/hanny-michaelis-lenteloos-voorjaar>

vraag 13: lees je überhaupt graag boeken die in WOII spelen? romans of non-fictie? waarom wel, waarom niet?

overzicht van alle vragen

vraag 1: is Van Iperen geslaagd in haar poging ervoor te zorgen dat de lezer "moet doorlezen"?

vraag 2: nemen de vooruitwijzingen iets van de spanning weg?

p184 Iedereen probeert in zichzelf een pauzestand te vinden die het mogelijk maakt te overleven in deze onzekerheid.

vraag 3: is dit iets wat nu ook voor ons geldt, in tijden van corona?

het actieve verzet van vrouwen in WO II is sterk onderbelicht gebleven in de naoorlogse vertellingen.

vraag 4: is dat zo? ik denk meteen aan Hannie Schaft en het beeld van een koerierster in Leeuwarden

Wat ook geldt voor het actieve joodse verzet.

vraag 5: voor mij geldt wel dat ik daar minder van wist, voor jullie ook?

Het is belangrijk dat wij daaraan worden herinnerd nu de sociale ongelijkheid onrustbarend toeneemt en ongelijkheid op basis van afkomst en herkomst nog steeds doorslaggevend kan zijn voor iemands kansen.

vraag 6: is dit iets waar je tijdens het lezen aan hebt gedacht, aan het belang van dit verhaal voor onze tijd?

't Hooge Nest is een leeservaring die iets toevoegt aan wat je al dacht te weten.

vraag 7: geldt dit voor jou, en wat heeft het boek dan toegevoegd?

Je beschrijft tot in detail de gruwelijkheden die Janny en Lien gedwongen ondergingen in Westerbork, Auschwitz en Bergen-Belsen. Overweeg je weleens een boek te schrijven over hoe het ze is vergaan nadat ze waren teruggekeerd?

Veel mensen vragen dat, maar ik denk niet dat ik degene ben die dat boek gaat maken.

vraag 8: zou jij een vervolg op dit boek willen lezen? en waarom?

vraag 9: in Man's Search for Meaning ("de zin van het bestaan") van Viktor Frankl valt te lezen dat sommige mensen er wél overheen komen. Hoe kan dat?

<https://www.bol.com/nl/p/de-zin-van-het-bestaan/666771565/>

vraag 10: ik denk dat dit verhaal haar juist daarom heeft uitgezocht. Geloven jullie daarin? Dat een verhaal een schrijver uitzoekt?

Mijn naam is Selma - Memoires van een joodse vrouw (1922) van Selma van de Perre, die tijdens de Tweede Wereldoorlog in het verzet belandde, werd gearresteerd en een verblijf in het concentratiekamp Ravensbrück overleefde.

vraag 11: heeft iemand dat ook gelezen? waarom wel/niet?

Als je in de bibliotheekcatalogus zoekt, vind je 1624 boeken over de Holocaust, waarvan ± 900 fictie. Sommige boeken misbruiken in mijn ogen de Holocaust om er een "zelig verhaal" over te schrijven.

vraag 12: hoe ver mag je gaan bij het schrijven van fictie over een dergelijk onderwerp? wat zijn goede voorbeelden, wat slechte?

vraag 13: lees je überhaupt graag boeken die in WOII spelen? romans of non-fictie? waarom wel, waarom niet?